

развития межгруппового, межэтнического общения и, следовательно, зависит от социально-правовой составляющей функционирования средств массовой информации. Местные СМИ, осознавая специфику пространства, подают информацию этнического характера, как правило, только в положительном ракурсе и, хотя она имеет низкий уровень, все же способствует поддержанию межнациональных отношений.

Ключевые слова: этничность, межкультурное взаимодействие, толерантность, медиа (СМИ), сообщение.

Orlov Andrij. The Intercultural Interaction Content of Media in Multi-Ethnic Region. The necessity of comprehensive study of the phenomenon of communication in the context of socio-cultural reality of our time and polylogue cultures becomes important in light of peculiarities of the development of communication processes under the condition of the formation of new civilizational relations. The intercultural communication is of special importance in multinational regions, one of which is Zaporizhia Priazovye. This study is aimed to explore the role of local media in the process of maintaining ethnic harmony and tolerance in Melitopol as a reference multicultural environment. Conclusion is made on the basis of content analysis of local media reports (newspaper «Melitopol's'ki vedomosti» and TV channel «MTV-plus»). It shows that the social development of the region is largely determined by the development level of inter-group and inter-ethnic communication and, therefore, it depends on the socio-legal functioning component of the media. Local media, realizing the specific area of their distribution, does not release information that could aggravate inter-ethnic relations. Moreover, information about ethnic subjects is usually given only in a positive manner. It is low-leveled but still promotes to regulate international relations.

Key words: ethnicity, intercultural co-operation, tolerance, mass-media, report.

УДК 316.74:37

Дмитро Хуткий

Освіта на магістерських програмах НаУКМА: думки студентів магістеріуму

Для реформування освіти на магістерському рівні важливо враховувати думки студентів. Тому автор ставить за мету виявити думки студентів магістеріуму останніх років навчання щодо освіти на МП НаУКМА. Дослідження ґрунтується на емпіричних даних трьох репрезентативних опитувань 2005–2007 рр. З'ясовано, що більшість студентів повністю або майже задоволені викладанням (73,6 %), навчанням (74,5 %), наукою (66,6 %) та освітою в цілому (75 %), але їхні погляди залежать від ціннісних орієнтацій і соціальних профілів.

Ключові слова: освіта, викладання, навчання, наука, студенти.

Постановка наукової проблеми та її значення. На сьогодні магістерські програми (далі – МП) Національного університету «Києво-Могилянська академія» (далі – НаУКМА) активно розвиваються, однак вони мають і деякі труднощі. Їх вивчення стало особливо **актуальним** після реформування магістеріуму як цілісної структури в окремі магістерські програми. Розв'язання проблемних питань передбачає політику, яка має спиратися на наукове знання стану освіти на відповідних програмах. Отже, **наукова проблема** полягає в суперечності між потребою в знанні про освіту на магістерських програмах НаУКМА та відсутністю його.

Аналіз досліджень цієї проблеми. Варто відзначити, що, за висновком Л. Малиш, «в Україні відчувається брак даних, які б дозволяли з упевненістю визначити специфіку тих процесів, які відбуваються в освітній галузі» [4, 26]. Оскільки комплексних емпіричних досліджень освітнього процесу на мікрорівні не знайдено, можна навести деякі узагальнення щодо української освіти загалом. Зокрема, в Україні розподіл студентів за напрямками підготовки доволі нерівномірний, відбувається креденційна інфляція, усе більше людей прагнуть до отримання освіти більш високого рівня [4, 33]. Відомо, що опитування студентів щодо якості викладання проводяться, принаймні, у Київському національному університеті імені Тараса Шевченка, Львівському національному університеті імені Івана Франка, Харківському національному університеті імені В. Н. Каразіна, Східноєвропейському національному університеті імені Лесі Українки. Але, незважаючи на це, існує мало опублікованих і доступних емпіричних досліджень думок студентів щодо освіти, особливо студентів магістеріуму. Наприклад, в інституті соціальних наук (ІСН) тоді ще – Волинського

національного університету імені Лесі Українки¹ (ВНУ) у 2005 р. було проведено соціологічне дослідження «Якість соціологічної освіти», а від 2007/2008 навчального року у цьому ВНЗ двічі на рік за результатами кожної сесії проводиться загальноуніверситетське соціологічне дослідження «Викладач очима студентів». Згідно з аналізом результатів цього і попередніх досліджень, автори дійшли висновку, що «проведення моніторингу якості викладання в контексті реформування вищої школи надає можливість отримання надійної та якісної інформації про оцінку студентами викладання навчальних дисциплін, у тому числі застосування інноваційних методик у цьому процесі», і що такі дані «безумовно, сприятимуть оптимізації управління різними ланками освітнього процесу» [3, 182]. Якщо говорити про розвідки на основі опитувань щодо освіти студентів саме НаУКМА, то в цьому полі наявні хіба що рукописи й тези автора. Тому доцільно залучати розрізнені теоретичні положення, гіпотези та виявлені закономірності ad hoc стосовно окремих результатів опитування. Зокрема, щодо конкретних елементів дослідження використано релевантні ідеї В. Бойченко [1], С. Грабовської [2], О. Мещанінова [5], В. Ягупова [7] й ін.

Отже, **мета** цього дослідження – виявити думки студентів магістеріуму останніх років навчання стосовно освіти на МП НаУКМА. Для досягнення цієї мети поставлено такі **завдання**: 1) з'ясувати погляди щодо *дисциплін та їх викладання*; 2) дізнатися думки стосовно *навчання*; 3) визначити думки щодо *наукової роботи*; 4) з'ясувати погляди стосовно *задоволеності освітою в цілому*; 5) дізнатися думки щодо *ієрархії сфер життя студентів* за суб'єктивною важливістю; 6) виявити зв'язки між різними аспектами освіти й характеристиками студентів; 7) порівняти дані *різних років опитування*.

Це дослідження ґрунтується на даних трьох кількісних соціологічних опитувань, виконаних **методом** анонімного анкетування автором статті у 2005–2007 рр. на замовлення адміністрації НаУКМА. Опитування 2005 р. є репрезентативним для студентів останнього року навчання всіх 16 випускових магістерських програм, опитування 2006 р. – для 17 магістерських програм, опитування 2007 р. – для 15 із 17 магістерських програм. Обсяги вибірок складають, зокрема, у 2005 р. – 190 анкет, у 2006 р. – 192, у 2007 р. – 136. Граничні похибки вибірок на рівні значущості 0,05 становлять для 2007 р. 5,98 % для номінальних та порядкових ознак і 1,52 % для метричних ознак; для 2006 р. – 4,35 % та 1,16 %, відповідно; для 2005 р. – 3,86 % і 1,07 %. Усі дані, наведені в цій статті (крім порівняння відвідуваності занять та задоволеністю освітою в цілому), стосуються тільки опитування 2007 р. У цій статті всі твердження щодо одномірних розподілів розраховані на рівні значущості принаймні 0,05. Гіпотези про значущість різниці відсотків перевірялася за χ^2 -критерієм, а гіпотези про значущість різниці середніх – за t-тестом Стьюдента. Гіпотези про наявність статистичних зв'язків між змінними перевірялися на основі коефіцієнта рангової кореляції Спірмена.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування результатів дослідження. Як зазначає О. П. Мещанінов, «студенти вимагають високоякісної освіти із сучасними навчальними планами та формами навчання» [5, 11]. Логічно, що в нашому дослідженні вивчалися задоволеність та актуальність, корисність дисциплін і забезпеченість літературою. Однак, окрім предмета як такого, важливе і його викладання. Як зауважує В. Бойченко, викладач є не лише носієм знань і консультантом, а й психологом [1, 294]. Наприклад, автори методики вимірювання якості викладання навчальних дисциплін Т. Ліщук-Торчинська й С. Сальнікова пропонують такі складові для оцінювання студентами якості викладання, як професійна компетентність викладача, його комунікативні та організаторські риси, загальна культура [3, 178–179]. Автори «отримали доволі високу залежність між змінною «якість викладання дисципліни в цілому» й адитивним показником «оцінка якості викладання» [3, 181] під час контролювання якісного показника навчання студента, тому в межах цього дослідження обґрунтовано припустити, що задоволеність дисциплінами і їх викладанням у цілому буде сильно пов'язаною саме із задоволеністю їх викладанням.

Дисциплінами та їх викладанням у цілому радше або повністю задоволені 73,6 % студентів магістеріуму, але тільки 7,6 % задоволені повністю. Якщо деталізувати, то *актуальністю* дисциплін радше задоволені або повністю задоволені 64,3 %; *корисністю* дисциплін для роботи за фахом

¹ ВНУ імені Лесі Українки від 2012 року перейменовано в Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки (СНУ).

швидше задоволені або повністю задоволені 54,2 %; викладанням дисциплін радше задоволені чи повністю задоволені 65,5 %. Однак *забезпеченістю літературою* задоволені найменше: швидше *незадоволені* або зовсім *незадоволені* 48,1 %. Цілком підтвердилася гіпотеза, що викладання дуже важливе для задоволеності дисципліною: чим більша задоволеність *викладанням* дисциплін, тим більша задоволеність дисциплінами та їх викладанням у цілому (коефіцієнт кореляції $\rho = 0,59$). Причому вмотивовані студенти цінують викладання: чим *важливіше навчання*, тим більша задоволеність викладанням дисциплін ($\rho = 0,20$). Характерно, що *випускники бакалаврату НаУКМА* менше за випускників інших вищих навчальних закладів (далі – ВНЗ) задоволені дисциплінами та їх викладанням у цілому ($\rho = -0,24$). Причому, якщо врахувати, що чим ближча *спеціальність, набута до вступу на МП*, до спеціальності на МП, тим менша задоволеність корисністю дисциплін для роботи за фахом ($\rho = -0,23$), то, імовірно, що випускники НаУКМА краще знають свій фах і тому більше вимогливі до його викладання. Найменш задоволені дисциплінами та їх викладанням студенти *природничих наук* ($\rho = -0,23$). При цьому *старші* більш задоволені актуальністю дисциплін ($\rho = -0,23$).

Відповідно до твердження О. П. Мещанінова, фактично відсутня система контролю за якістю освіти дає змогу студентам не ускладнювати своє життя, у тому числі наполегливим навчанням [5, 11]. Це можливо перевірити даними.

За самооцінкою студентів магістеріуму, вони *відвідали 85,5 % занять*, із них 53% студентів відвідали від 90 % до 100 % занять. Причому середній рівень відвідуваності залишається *стабільним* протягом трьох років опитування, коливаючись у проміжку 82–86 % занять. *Студентки* відвідують заняття частіше, ніж студенти. Також, чим ближчий тип науки до *природничих наук*, тим вища відвідуваність занять ($\rho = -0,18$). Вищій відвідуваності сприяє більша *цінність навчання* ($\rho = -0,27$) і *наукової роботи* ($\rho = -0,20$). Відвідуваність підвищують задоволеність *актуальністю дисциплін* ($\rho = -0,18$) і їх *корисністю для роботи за фахом* ($\rho = -0,21$).

Характерним показником навчання є часові витрати на самостійну роботу. Однією із закономірностей, яку наводить і Л. О. Малиш, є те, що підвищення свого статусу на ринку праці вимагає від жінок набагато більших зусиль, ніж від чоловіків [4, 31]. Тому можна припустити, що студентки витратять на навчання більше часу, ніж студенти.

У середньому студенти магістеріуму *виконували самостійну роботу з підготовки до занять 15,4 годин на тиждень*. Серед них 79,8 % студентів витрачали на самостійну роботу *до 25 годин на тиждень*. Отже, гіпотеза щодо гендерної нерівності в навчанні підтвердилася: *студентки* витрачають більше часу на виконання самостійної роботи, ніж студенти ($\rho = -0,19$).

Якість отриманих знань визначається й використаними джерелами інформації. Крім класичних конспектів, книжок і статей, це також Інтернет і знання з роботи. Як зауважує О. П. Мещанінов, «для системи університетської освіти України важливим завданням є активне використання ресурсів глобальної мережі Internet» [5, 10]. Але наукові праці вміщені переважно в часописах, і книжках, тому гіпотетично для навчання й науки важливі статті та книжки¹.

Справді, в *ієрархії інформаційних ресурсів за обсягом їх використання в навчанні* студенти магістеріуму *найбільше використовують мережу Інтернет*. Причому обсяг його використання обернено пропорційний використанню книжок ($\rho = -0,42$). Також виявилось, що чим більше студенти використовують *знання, отримані на роботі*, тим менше вони використовують конспекти ($\rho = -0,32$) і книжки ($\rho = -0,44$). Однак існує чітка спеціалізація: чим ближчий тип науки до *гуманітарних наук*, тим менший обсяг використання мережі Інтернет ($\rho = 0,45$) і тим більший обсяг використання книжок ($\rho = -0,57$); чим ближчий тип науки до *природничих наук*, тим *більший* обсяг використання конспектів ($\rho = 0,31$); також мережу Інтернет більшою мірою використовують *молодші* за віком студенти ($\rho = 0,22$). При цьому пріоритети очевидно пов'язані з мотивацією: чим менш важлива *наукова робота*, тим більший обсяг використання мережі Інтернет ($\rho = -0,21$), але чим вона важливіша, тим більший обсяг використання періодичних видань ($\rho = 0,21$); загалом, чим важливіше навчання, тим *більший* обсяг використання книжок ($\rho = 0,23$). Отже, вмотивовані до навчання й

¹ Академічні ресурси й публіцистичні джерела, завантажені з Інтернету, в опитуванні аналітично не розрізнялися, однак альтернатива «мережа Інтернет» поруч з альтернативами «книжки» та «періодичні видання» явно має сприйматися як така, що стосується неакадемічних джерел.

науки студенти більше зусиль докладають до опанування книжок і статей, а практики – до застосування отриманих знань.

Як відомо, оцінки відіграють значну роль у навчальному процесі. За С. Грабовською, серед іншого оцінка виконує функцію мотивування студента до навчання [2, 34]. Тому можемо висунути гіпотезу, що вищі оцінки мають бути пов'язані з більшою відвідуваністю занять.

Дійсно, виявилось, що чим більший *середній бал за всі дисципліни* (за твердженнями респондентів), тим більша *відвідуваність занять* ($\rho = 0,53$). Але тут взаємозв'язок може бути складнішим: наприклад, сильніша мотивація виражається у вищій відвідуваності та інтенсивнішому навчанні, результатом яких є вищі оцінки, які, зі свого боку, підтримують мотивацію. Зокрема, виявилось, що чим більші *витрати часу на самостійну роботу* з підготовки до занять, тим більший середній бал за всі дисципліни ($\rho = 0,25$).

Логічно припустити, що на задоволеність навчанням впливають як структурні чинники університету (дисципліни та їх викладання), так і властивості особистостей студентів (ціннісні орієнтації та практики).

Загалом, власним навчанням у цілому радше задоволені або повністю задоволені 74,5 % студентів магістеріуму. Однак *випускники бакалаврату НаУКМА* менше за випускників інших ВНЗ задоволені власним навчанням ($\rho = -0,17$), або ж самокритичніші. Вищенаведена гіпотеза повністю підтвердилася: з одного боку, чим більша задоволеність будь-яким *аспектом дисциплін та їх викладання* (крім забезпеченості літературою), тим більша задоволеність навчанням у цілому; з іншого боку, задоволеність навчанням у цілому тим більша, чим *важливіша наукова робота* ($\rho = 0,26$) і чим більші *витрати часу на самостійну роботу* з підготовки до занять ($\rho = -0,21$).

В університетах ЄС магістерський рівень освіти передбачає активну участь студентів у науковій роботі. Відповідно до Болонського процесу, українські ВНЗ також мають посилювати науковий компонент на магістеріумі. У цьому дослідженні наукова діяльність студентів співвідносилася з виконанням кваліфікаційної роботи. Аналогічно з навчанням припускаємо, що задоволеність виконання кваліфікаційної роботи залежить і від зовнішніх обставин (допомоги наукового керівника), і від внутрішньої мотивації й поведінки (цінності наукової роботи, початку роботи і регулярних витрат часу).

Стосовно *написання кваліфікаційної роботи*, допомогою наукового керівника радше задоволені або повністю задоволені 66,6 % студентів магістеріуму, причому повністю задоволені 42,9 % студентів. Ця допомога справді важлива: чим більша задоволеність *допомогою наукового керівника*, тим більша задоволеність виконанням кваліфікаційної роботи ($\rho = 0,28$). Щодо початку наукової роботи, то в середньому студенти магістеріуму *починали працювати над кваліфікаційною роботою за вісім місяців до захисту*. Характерно, що 22,6 % розпочинали виконання кваліфікаційної роботи *за 3–6 місяців до захисту*, а 10,6 % – *менше, ніж за три місяці до захисту*. Отже, практика пізнього початку є доволі поширеною. Вважається, що це негативно позначається на якості кваліфікаційної роботи. Справді, чим раніше *починається робота* над кваліфікаційною роботою, тим більша задоволеність виконанням кваліфікаційної роботи ($\rho = -0,20$). У середньому з моменту початку виконання кваліфікаційної роботи студенти магістеріуму *працювали над кваліфікаційною роботою 12 годин на тиждень*. І в цьому плані студентки виявилися більш працьовитими, ніж студенти. Критично значимою є мотивація: чим *важливіша наукова робота*, тим більші витрати часу на виконання кваліфікаційної роботи ($\rho = -0,30$), і навпаки, чим важливіший особистісний розвиток, тим *менші* витрати часу на виконання кваліфікаційної роботи ($\rho = 0,35$). Отже, гіпотеза про важливість і зовнішніх обставин і особистісних чинників підтвердилася. Щодо *часу виконання кваліфікаційної роботи*, то 23,6 % студентів працювали над нею *до 5 годин на тиждень*; 31 % – *від п'яти до 10 годин на тиждень*, тобто загалом небагато. Показово, що тільки 11,1 % студентів магістеріуму повністю задоволені виконанням *власної магістерської кваліфікаційної роботи*, хоча 48,8 % – повністю або радше задоволені. Чомусь студенти *природничих наук* задоволені виконанням власної кваліфікаційної роботи в цілому *більше*, ніж представники *соціальних і гуманітарних наук*.

В опитуваннях 2005 і 2006 рр. студентам задавали відкрите запитання щодо того, що найціннішого вони отримали від університету. За результатами контент-аналізу відповідей, створено такі категорії: знання, навички, особистісні якості, перспективи роботи за фахом, знайомства та спілкування. Цей усеохопний перелік частково підтверджується, наприклад, тезами В. В. Ягупова

про те, що показниками професійної компетентності фахівця є знання, навички й уміння; система ціннісних орієнтацій; індивідуально-психічні особливості [7, 7]. За даними опитування фонду «Демократичні ініціативи», загалом студенти оцінюють рівень освіти у своєму ВНЗ як задовільний (3,6 бала за 5-бальною шкалою), а найвище рівень освіти у своєму ВНЗ оцінюють ті, хто навчається за природничим (3,8 бала) профілем [6]. З урахуванням цих даних можна припустити, що опитані студенти магістеріуму також будуть радше задоволені отриманою освітою.

Так, дійсно, **освітою в цілому** радше задоволені або повністю задоволені 75 % респондентів, і лише 11,6 % – радше незадоволені здобутою освітою, але *жоден з опитаних респондентів* не був зовсім незадоволений. Середнє значення індексу задоволеності здобутою освітою протягом трьох років опитування залишається *стабільним* – близьким до варіанта «радше задоволений». Отже, гіпотеза про середній рівень задоволеності освітою підтвердилася. Важлива й деталізація задоволеності за аспектами: *знаннями* радше задоволені або повністю задоволені 72,3 %; *навичками* – 55,5 % (але радше незадоволені або зовсім незадоволені 21,7 %); *особистісними якостями* – 65,5 %; *перспективами роботи за фахом* – тільки 36,6 % (цим аспектом задоволені найменше); *знайомствами та спілкуванням* – 73,5 %. Задоволеність знаннями найбільше додає до задоволеності освітою: чим більша задоволеність здобутими знаннями, тим *більша* задоволеність освітою в цілому ($\rho = 0,64$). Для загальної задоволеності мають значення і викладання, і навчання, і наука: чим більша задоволеність *дисциплінами та їх викладанням* у цілому, тим більша задоволеність освітою загалом ($\rho = 0,53$), чим більша задоволеність *навчанням*, тим більша задоволеність освітою в цілому ($\rho = 0,55$), чим більша задоволеність виконанням кваліфікаційної роботи, тим більша задоволеність освітою загалом ($\rho = 0,17$). Зокрема, чим більша задоволеність *корисністю дисциплін* для роботи за фахом, тим більша задоволеність перспективами роботи за фахом ($\rho = 0,36$). Сумлінне навчання винагороджується отриманими знаннями й навичками: чим більша задоволеність *навчанням*, тим більша задоволеність знаннями ($\rho = 0,46$) і навичками ($\rho = 0,27$). Закономірно, що задоволеність неоднорідна: *випускники НаУКМА* менше, ніж випускники інших ВНЗ, задоволені здобутою на магістерській програмі освітою в цілому; *випускники тієї ж спеціальності*, що й на бакалавраті, задоволені освітою менше, ніж випускники інших спеціальностей¹; студенти *природничих наук* задоволені здобутою освітою загалом менше, ніж студенти *соціальних та гуманітарних наук*. Чим ближчий тип до *гуманітарних наук*, тим більша задоволеність здобутими особистісними якостями й знайомствами та спілкуванням ($\rho = -0,17$).

За результатами досліджень соціологи Т. Ліщук-Горчинська й С. Сальнікова виокремили два типи студентів за ставленням до навчання та організації навчального процесу: 1) у яких яскраво виражена мотивація до навчання і які зорієнтовані на роботу за спеціальністю; і 2) студенти, які вважають, що їх слід більше організовувати, що їм потрібно більше контролю з боку професорсько-викладацького складу за відвідуванням та навчанням, варто впроваджувати більше методик з організації навчання [3, 174]. Це дає підстави припускати, що студенти відрізнятимуться, принаймні, за рівнем мотивації до навчання, обумовленої орієнтацією на роботу.

У магістеріумі НаУКМА загалом виявлено таку **ієрархію сфер життя за суб'єктивною важливістю** (у порядку важливості): 1) особистісний розвиток, 2) сім'я, родичі; 3) кохана людина; 4) здоров'я; 5) друзі, знайомі; 6) навчання; 7) робота; 8) відпочинок, дозвілля; 9) наукова робота; 10) громадська діяльність. За результатами ієрархічного *кластерного аналізу* методом пошуку внутрішньогрупових зв'язків між думками студентів магістеріуму щодо їхньої ієрархії сфер життя за суб'єктивною важливістю виділено *три підгрупи* студентів магістеріуму: 1) студенти, для яких визначальними є *традиційні цінності* (ті, для кого важливішими сферами життя, порівняно з іншими підгрупами, є відпочинок, дозвілля, друзі, знайомі, сім'я, родичі) – 50,8 % студентів; 2) студенти, для яких визначальною сферою життя є *наукова робота* (для кого важливішими є наукова робота та навчання) – 27,4 % студентів; 3) студенти, для яких визначальною сферою життя є *робота* (для кого важливішими є робота, особистісний розвиток та навчання) – 21,8 % студентів. Як бачимо, вищенаведена гіпотеза підтвердилася частково: справді, студенти вирізняються орієнтацією на

¹ Виявлені закономірності можна пояснити по-різному, зокрема тим, що: 1) знання, отримані під час навчання на магістерських програмах, дуже близькі до тих, які вже отримані на бакалавраті чи за програмою спеціаліста в тому ж ВНЗ; для тих, хто «прийшов» з іншої спеціальності чи іншого ВНЗ такі відмінності більш значимі; 2) має місце психологічний чинник невизначеності працевлаштування по завершенні навчання.

роботу, але ця група є гетерогенною, адже частина студентів спрямована на наукову роботу, а частина – на комерційну.

Унаслідок вищенаведеного аналізу обґрунтовано зробити **висновок**, що більшість студентів магістеріуму НаУКМА задоволені дисциплінами та їх викладанням, власним навчанням й отриманою освітою в цілому. Рівень задоволеності пов'язаний і з умовами університету, і з властивостями особистостей студентів. Зокрема, задоволеність різними аспектами освіти варіює залежно від соціально-демографічних характеристик, спеціалізації, ціннісних орієнтацій та підходу до навчання й науки.

Джерела та література

1. Бойченко В. Шляхи підвищення ефективності навчальної діяльності студентів педагогічного університету / В. Бойченко // Вісник Львівського університету. Серія педагогічна. – 2009. – Вип. 25. Ч. 2. – С. 293–299.
2. Грабовська С. Оцінка у вищій школі: психологічний ракурс / С. Грабовська // Вісник Львівського університету. Сер. пед. – 2009. – Вип. 25. Ч. 3. – С. 33–39.
3. Ліщук-Торчинська Т. П. Методичні особливості організації і проведення загальноуніверситетського соціологічного дослідження «Викладач очима студентів» / Т. П. Ліщук-Торчинська, С. А. Сальнікова // Соціологічні дослідження сучасного суспільства: методологія, теорія, методи. Вісник Харківського національного університету ім. В. Н. Каразіна. – 2008. – № 800. – С. 172–177.
4. Малиш Л. О. Університетська освіта на порозі третього тисячоліття: загальний стан, проблеми та перспективи / Л. О. Малиш // Наукові записки НаУКМА. – 2008. – Т. 83 (Соціологічні науки). – С. 26–35.
5. Мещанінов О. П. Суперечності розвитку університету як інноваційної системи освіти / О. П. Мещанінов // Наукові записки НаУКМА. – 2007. – Т. 71 (Педагогічні, психологічні науки та соціальна робота). – С. 8–15.
6. Навчання у ВНЗ очима студентів (Загальнонаціональне опитування студентів) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://dif.org.ua/en/polls/2011-year/erthet5yk7tl;htm>. – Назва з екрану.
7. Ягупов В. В. Компетентнісний підхід до підготовки фахівців у системі вищої освіти / В. В. Ягупов, В. І. Свистун // Наукові записки НаУКМА. – 2007. – Т. 71. – (Педагогічні, психологічні науки та соціальна робота). – С. 3–8.

Хуткий Дмитрій. Образование на магистерских программах НаУКМА: мнение студентов магистериума. Для реформирования образования на магистерском уровне важно учитывать мнение студентов. Поэтому автор ставит цель определить мнения студентов магистериума последних годов обучения касательно образования на МП НаУКМА. Исследование основано на эмпирических данных трех репрезентативных опросов 2005–2007 годов. Установлено, что большинство студентов полностью или скорее удовлетворены преподаванием (73,6 %), учёбой (74,5 %), наукой (66,6 %) и образованием в целом (75 %), но их мнения зависят от ценностных ориентаций и социальных профилей.

Ключевые слова: образование, преподавание, обучение, наука, студенты.

Khutkyu Dmytro. Education at Master Programs of NaUKMA: Opinions of Graduate Students. The reforms of graduate school require informed policies considering students' opinions. Therefore the aim of the research is to identify opinions of graduate students about education at master programs of NaUKMA. The inquiry utilizes the empirical base of representative sociological surveys of graduate students during 2005–2007. It was found out that overall the graduate students are completely or rather satisfied with teaching (73,6 %), study (74,5 %), and research (66,6 %) at the graduate programs; moreover, their average satisfaction with education in general is comparable to average in Ukraine. There are marked differences between opinions of students, connected with their value orientations and socio-demographic characteristics, study and work patterns. In particular, 50,8 % of surveyed students appraise traditional values, 27,4 % – scholarly work, and 21,8 % – their job; female students study more intensely, NaUKMA graduates are more critical.

Key words: education, teaching, study, science, students.